

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 16ΗΣ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2000

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΡΤΕΜΙΑΔΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

‘Ο ‘Ακαδημαϊκός κ. **Νικόλαος ‘Αρτεμιάδης** λέγει τὰ ἐξῆς:

‘Εχω τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσω ἓνα βιβλίο πού ἀναφέρεται στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ‘Ελληνος μαθηματικοῦ, διατελέσαντος καὶ μέλους τῆς ‘Ακαδημίας ‘Αθηνῶν, **Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ** (1873-1950).

Γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ ἔχουν, κατὰ καιρούς, γραφεῖ πολλά ἄρθρα ἀναφερόμενα στὴ ζωὴ καὶ στὸ σπουδαῖο καὶ σημαντικὸ ἔργο του. ‘Εξ ὧσων ὅμως γνωρίζω, γιὰ πρώτη φορὰ κυκλοφορεῖ ἓνα βιβλίο, τὸ ὁποῖο ἔχει τὸ μεγάλο πλεονέκτημα νὰ εἶναι ὀλοκληρωμένο, σαφές καὶ σχετικῶς σύντομο.

‘Ο συγγραφέας τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ **Εὐάγγελος Σπανδάγος** μαθηματικὸς καὶ τέως καθηγητὴς τοῦ Πειραματικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου ‘Αθηνῶν. Μὲ τὴν μακρὰ πεῖρα του ὡς συγγραφέας μαθηματικῶν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν βιβλίων ἀναφερομένων στὶς θετικὲς ἐπιστῆμες, ὁ Σπανδάγος, κατορθώνει νὰ παρουσιάσει μέσα σὲ 450 σελίδες, σὲ ὕψος γλαφυρό, τὰ οὐσιώδη ἐκεῖνα στοιχεῖα πού σημάδεψαν τὴν πορεία τῆς ζωῆς τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ. ‘Ο Σπανδάγος ἔκανε μιὰ μακροχρόνια ἔρευνα σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου ‘Ελληνος μαθηματικοῦ. ‘Εγνώρισε ἀνθρώπους πού εἶχαν γνωρίσει τὸν Καραθεοδωρῆ. Συγκεκριμένα ἄκουσε διηγήσεις γιὰ τὸν Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο ἀκαδημαϊκὸ Φίλιωνα Βασιλείου (1904-1983), τοὺς ἀείμνηστους πανεπιστημιακοὺς δασκάλους Δημήτριο Κάππο (1904-1985) καὶ Νικόλαο Κρητικὸ (1894-1986), καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν κυρία Δέσποινα Ροδοπούλου-Καραθεοδωρῆ, τὴν κόρη τοῦ Καραθεοδωρῆ, ἡ ὁποία τὴ στιγμὴ αὐτὴ μᾶς δίνει μεγάλη χαρὰ μὲ τὴν παρουσία της στὸ ἀκροατήριον.

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ κεφάλαια. Παρουσιάζει δὲ τὴν πρωτοτυπία νὰ τὸ προλογίζει ἡ κυρία Δέσποινα Ροδοπούλου - Καραθεοδωρῆ.

Τὸ πρῶτο κεφάλαιο ἀναφέρεται στὴν οἰκογένεια Καραθεοδωρῆ. Μιὰ οἰκογένεια φαναριώτικη μὲ καταγωγή ἀπὸ τὴ Θράκη, πού λάμπρυνε μὲ τὴν παρουσία της τὸν ὑπόδουλο ἑλληνισμό. Ἐπιφανῆ μέλη τῆς οἰκογένειας ὑπῆρξαν ὁ Στέφανος Καραθεοδωρῆ (1789-1867), διακεκριμένος ἰατρός, φιλόλογος καὶ μαθηματικός, ὁ Ἀλέξανδρος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (1833-1906), νομικὸς καὶ μαθηματικός, ὁ ὁποῖος διετέλεσε καὶ ὑπουργὸς ἐξωτερικῶν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ Κωνσταντῖνος Στεφάνου Καραθεοδωρῆ (1841-1922), πολιτικὸς μηχανικός, πού διετέλεσε κατὰ σὰν ὑπουργὸς δημοσίων ἔργων τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀντωνίου Καραθεοδωρῆ (1802-1879), καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Στέφανος Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ (1834-1908), πατέρα τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ, διπλωμάτης καριέρας καὶ πρεσβευτῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας σὲ πολλὰς πρωτεύουσες τῆς Εὐρώπης.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου κάνει τὴν ἐπόμενη διευκρίνιση:

«Οἱ Καραθεοδωρῆ μὲ κανένα τρόπο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀρνησιπάτριδες ἢ ὡς μισέλληνας. Ἀπεναντίας εἶχαν ἔντονη ἑλληνικὴ συνείδηση καὶ ποτὲ δὲν διέκοψαν τοὺς στενότερους δεσμοὺς πού εἶχαν τόσο μὲ τὴν ὀρθοδοξία, ὅσο καὶ μὲ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ “ἀντίφαση” αὐτὴ ἴσως ἀκατανόητη σὲ μᾶς τοὺς μεταγενέστερους ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἡ οἰκογένεια Καραθεοδωρῆ πίστευε στὸ θαῦμα τῆς μετουσιώσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας σὲ ἑλληνικὴ. Πίστευαν δηλαδὴ οἱ Καραθεοδωρῆ ὅτι, ὅπως ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἀπέβαλε τὸ ρωμαϊκὸ της χαρακτῆρα καὶ ἔγινε γνήσια ἑλληνικὴ ἔτσι καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ θὰ μπορούσε μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας νὰ μετασχηματιστεῖ σὲ μιὰ μορφή ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, πού θὰ ἦταν ἡ συνέχεια τοῦ Βυζαντίου».

Τὴν ἀποψη αὐτὴ τὴν συμμαρίζονταν καὶ ἄλλες ἐπιφανεῖς οἰκογένειες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως οἱ οἰκογένειες τῶν Μουσούρων, τῶν Ἀριστάρχων, τῶν Τσαγκαράκηδων, τῶν Νικουσιων, τῶν Καρατζάδων κ.ἄ.

Τὸ δεύτερο κεφάλαιο ἀναφέρεται στὴ ζωὴ τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ περιέχει δὲ τίς ἐνότητες:

1. Ἡ ζωὴ του μέχρι τὸ 1919.
2. Ὁργανωτῆς τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης.
3. Καθηγητῆς στὴν Ἀθήνα.
4. Καθηγητῆς στὸ Μόναχο.
5. Κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τῶν Ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων.

6. Ἡ μετέπειτα ζωή του.
7. Τὰ δύσκολα χρόνια τοῦ πολέμου.
8. Οἱ σχέσεις του μὲ τὴν πολιτική.
9. Συμμετοχὴ σὲ δεθνῆ συνέδρια.
10. Ὁ Καραθεοδωρῆ ὡς ἄνθρωπος.
11. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.
12. Ὁ θάνατός του.

Ἰδιαίτερο ἱστορικὸ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ δευτέρα παράγραφος μὲ τίτλο «Ὁργανωτὴς τοῦ Πανεπιστημίου Σμύρνης». Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1920 ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος ζήτησε ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ νὰ ἀποδεχθεῖ τὴ θέση τοῦ τακτικοῦ καθηγητῆ στὸ Πανεπιστήμιο τῶν Ἀθηνῶν καὶ παράλληλα νὰ ὀργανώσει τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Σμύρνης. Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ, ἀπὸ φιλοπατρία, ἀποδέχεται τὴν πρόταση τοῦ Βενιζέλου, ἐγκαταλείπει τὴ θέση του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου καὶ στὶς 4 Ὀκτωβρίου 1920 ἔρχεται στὴ Σμύρνη γιὰ νὰ ἐφαρμόσει τὸ σχέδιο λειτουργίας τοῦ ὑπὸ ἴδρυση Πανεπιστημίου. Ὁ μοιραῖος, ὅμως, Αὐγούστος τοῦ 1922 φτάνει μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ ἐπακόλουθα. Ὁ Καραθεοδωρῆ μέχρι τὴν τελευταία μέρα τοῦ χαμοῦ τῆς Σμύρνης φροντίζει νὰ σώσει ὅ,τι μπορεῖ ἀπὸ τὸ πολῦτιμο ὕλικὸ τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ παράγραφος 5 μὲ τίτλο «Κυβερνητικὸς ἐπίτροπος τῶν Ἑλληνικῶν Πανεπιστημίων». Ὁ ἀναγνώστης πληροφορεῖται διαβάζοντάς την ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ τὸ 1930 δέχτηκε τὴν πρόσκληση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως νὰ βελτιώσει τοὺς ὅρους λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ νεοσύστατου τότε Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ἡ μελέτη τοῦ Καραθεοδωρῆ «Περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης» ἀπετέλεσε τὴ βάση τοῦ γνωστοῦ νόμου 5343 τοῦ 1932, βάσει τοῦ ὁποῦοι λειτουργήσαν τὰ δύο αὐτὰ Πανεπιστήμια μέχρι τὸ 1982.

Ἀπὸ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ ἀντλοῦμε τὴν πληροφορία ὅτι ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, εὐθὺς μετὰ τὴν σύστασή της ἔσπευσε (συνεδρία 26ης Νοεμβρίου 1926) νὰ ἐκλέξει τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ ὡς τακτικὸ μέλος στὴν Τάξην τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν. Στὴν ἴδια συνεδρία ἐξελέγησαν ὡς τακτικὰ μέλη ὁ Δημήτριος Καμπούρογλου (στὴν Τάξην τῶν Γραμμάτων) καὶ ὁ Γεώργιος Στρέιτ (στὴν Τάξην τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν).

Μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ συγκινητικὲς παραγράφους τοῦ κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἡ 7 ποὺ ἐπιγράφεται «Τὰ δύσκολα χρόνια τοῦ πολέμου». Μέσα ἀπὸ τίς σελίδες τοῦ

βιβλίου ζωντανεύουν γεγονότα που τὰ διακρίνουν δημιουργική εργασία, κίνδυνοι, στερήσεις, αλλά και ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

Κατά τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου (1939-1944) ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ἐργάστηκε σκληρὰ στὴν ἐπιστήμη του. Ἐγγραψε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ περίπου 17 ἐργασίες ἀπὸ τις ὁποῖες δημοσίευσε τις 10. Ἀσχολήθηκε παράλληλα μὲ ἐκδόσεις ἢ ἐπανεκδόσεις βιβλίων του. Πολυάριθμα εἶναι ἀκόμα τὰ σύντομα ἄρθρα που δημοσίευσε καὶ πολυάριθμες οἱ διαλέξεις που ἔδωσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ.

ἌΟ καθηγητῆς H. Tietze σημειώνει:

«Ἄν καὶ οἱ χαλεπὲς στερήσεις τῶν τελευταίων πολεμικῶν ἐτῶν καὶ τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς περιόδου δὲν ἀγνόησαν οὔτε τὸν Καραθεοδωρῆ καὶ τοῦ ἄφησαν ἔντονα ἴχνη ἀπὸ τὸ πέρασμά τους, αὐτὸς συνέχισε χωρὶς διάλειμμα τις ἐπιστημονικές του ἔρευνες».

Ἐπιπλέον κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ εἶχε νὰ φροντίσει τὴν ἄρρωστη ἀπὸ καρδιὰ γυναίκα του καὶ τὸν χτυπημένο ἀπὸ πολυομυελίτιδα γιό του. Ἡ κόρη του Δέσποινα βρισκόταν στὴν Τανγκανίκα τῆς Ἀφρικῆς ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένος ὁ πρῶτος σύζυγός της.

Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα χρόνια τοῦ μεγάλου πολέμου ὁ Καραθεοδωρῆ καὶ ἡ οἰκογένειά του ἀντιμετώπισαν στὴ Γερμανία μεγάλες στερήσεις.

ἌΟ καθηγητῆς Wilhelm Süß ἐδιηγεῖτο μετὰ τὸν πόλεμο ὅτι τόσο πολὺ ἀποροφοῦσαν τὸν Καραθεοδωρῆ οἱ ἐρευνητικές του ἐργασίες, ὥστε πολλὲς φορές, που οἱ σειρῆνες καλοῦσαν τὸν ἄμαχο πληθυσμὸ στὰ καταφύγια γιὰ νὰ προφυλαχθεῖ ἀπὸ τοὺς βομβαρδισμούς, αὐτὸς δὲν ἐγκατέλειπε τὴ δουλειά του, ἂν καὶ ὑπῆρχε ἄμεσος κίνδυνος γιὰ τὴ ζωὴ του. Ἐγγραφε σὲ ἕνα περιβάλλον που κάθε ἄλλο παρὰ εὐχάριστο ἦταν. ἌΟ πόλεμος τῶν βομβῶν μετέτρεψε σὲ ἐρείπια σὲ μεγάλη ἔκταση τὸ München-Bogenhausen καὶ ἀπειλοῦσε μέρα καὶ νύχτα τὸ σπίτι τῶν Καραθεοδωρῆ στὴν ὁδὸ Rauch No 8.

ἌΟ κ. Σπανδάγος ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ ὅτι τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1973 ὁ Δημήτριος Κάππος σὲ ἕνα διάλειμμα τοῦ «Διεθνoῦς συμποσίου Κ. Καραθεοδωρῆ» ἔλεγε στὸν τότε πρόεδρο τῆς Ε.Μ.Ε. Ἀριστείδη Πάλλα ὅτι προκαλοῦσαν ἀπέραντη θλίψη στὸν Καραθεοδωρῆ οἱ λίγες πληροφορίες που ἔπαιρνε σχετικὰ μὲ τὰ δεινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, κατὰ τὰ μαῦρα χρόνια τῆς γερμανικῆς κατοχῆς.

ἌΟ ἐνότητα 9 τοῦ ἴδιου κεφαλαίου ἀναφέρει τὰ μεγάλα διεθνή μαθηματικὰ συνέδρια στὰ ὁποῖα ὄχι μόνο συμμετεῖχε ἐνεργὰ ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ, ἀλλὰ ἦταν καὶ τὸ τιμῶμενο πρόσωπο.

Χαρακτηριστική είναι ἡ ρήση τοῦ Ρουμάνου μαθηματικοῦ καθηγητῆ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἰασίου Κ. Ρορονίσι στὸ «Α' Διαβαλκανικὸ Μαθηματικὸ Συνέδριον» ποὺ ἔλαβε χώρα τὸ 1934 στὴν Ἀθήνα:

«Ἡ Ἑλλάς ἔδωσε εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην ἕναν σύγχρονον σοφόν, τὸν παγκοσμίως ὀνομαστὸν Κωνσταντῖνον Καραθεοδωρῆ».

Τὸ τρίτο κεφάλαιο ἀναφέρεται στὸ μεγάλο ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου συναδέλφου, ἔργο ποὺ ἐκτείνεται σὲ πολλοὺς τομεῖς τῶν Μαθηματικῶν, τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας. Ὁ ἀναγνώστης πληροφορεῖται ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ἔγραψε 232 πρωτότυπες ἐργασίες, ἀπὸ τις ὁποῖες δημοσιεύθηκαν οἱ 165. Πρόκειται γιὰ ἐργασίες ποὺ ἀποτελοῦν θεμελιώδεις ἔρευνες ἐξαιρετικῆς ἐμπνεύσεως, οἱ ὁποῖες τὸν ἀναδεικνύουν ὡς ἕναν ἀπὸ τοὺς λίγους στὴν παγκόσμια ἐπιστήμη, ρυμοτόμους τῆς μαθηματικῆς διανοήσεως.

Στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ἔγραψε ἕνα βιβλίον μὲ τίτλον «Ἡ Αἴγυπτος» (σελίδες 118), ποὺ ἐκδόθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1901, καὶ 7 ἄρθρα, τὰ ὁποῖα δημοσιεύθηκαν στὸ Δελτίον τῆς Ε.Μ.Ε., στὴν Ἐφημερίδα τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ στὴν Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια Ὁ συγγραφέας τοῦ παρόντος βιβλίου παραθέτει πλήρη κατάλογο τοῦ συνόλου τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ, παρουσιάζει δὲ παράλληλα καὶ τις ἐργασίες τοῦ Καραθεοδωρῆ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ἀναφέρουμε τις ἐνότητες τοῦ τρίτου κεφαλαίου:

1. Γενικά.
2. Οἱ ἐργασίες τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα.
3. Ἐργασίες τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ ποὺ δημοσιεύθηκαν σὲ ἑλληνικὰ περιοδικά, ἀλλὰ σὲ ξένη γλῶσσα.
4. Τὸ Μαθηματικὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ.
5. Μιὰ παρουσίαση τοῦ μαθηματικοῦ ἔργου τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὸν καθηγητῆ Ν. Κρητικὸ.
6. Τὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ στὴ Φυσικὴ.
7. Μιὰ παρουσίαση τοῦ ἔργου στὴν Φυσικὴ τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὸν καθηγητῆ Δ. Χόνδρο.
8. Μιὰ παρουσίαση τοῦ ἔργου τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὸ Γερμανὸν μαθηματικὸν καθηγητῆ Ε. Schmidt.
9. Συγκεντρωτικὸς κατάλογος τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ.
10. Κατάλογος τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Κωνσταντῖνου Καραθεοδωρῆ ποὺ κυκλοφοροῦν μέχρι σήμερα.

11. 'Επιλεγμένα σχόλια για τὸ ἔργο τοῦ Καραθεοδωρῆ.
12. Κριτικὲς καὶ παρουσιάσεις βιβλίων καὶ ἐργασιῶν.
13. Οἱ ἐργασίες τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ στὰ ἑλληνικά.
14. Τὰ ἅπαντα τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ.

Ὁ κ. Σπανδάγος ἀναφέρει ὅτι τὰ ἄπαντα τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ ἐξεδόθησαν ἀπὸ τὴ Βαυαρικὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν ἀπὸ τὸ 1954 ἕως τὸ 1957. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ 5 τόμους (2500 περίπου σελίδες) καὶ περιέχουν τὸ σύνολο τῶν ἐργασιῶν του ἐκτὸς ἀπὸ τὸ περιεχόμενο 5 βιβλίων του τὰ ὅποια κυκλοφοροῦν ἀκόμα ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Springer Chelsea καὶ Dover. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἔχουν τίτλους Θεωρία Συναρτήσεων, Λογισμὸς Μεταβολῶν, Γεωμετρικὴ Ὀπτικὴ, Σύμμορφη ἀπεικόνιση καὶ Μέτρο καὶ ὀλοκλήρωση.

Τὰ ἄπαντα τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ, τὰ πέντε βιβλία του ποὺ ἀναφέρονται στὸ βιβλίον, καθὼς καὶ ἡ προσωπικὴ μαθηματικὴ βιβλιοθήκη του, κοσμοῦν τὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Τὸ 4ο κεφάλαιο ἔχει τίτλον «Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ καὶ ἡ Ἀρχαία Ἑλλάδα». Ὁ κ. Σπανδάγος γράφει χαρακτηριστικά:

Ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ ἦταν λάτρης τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πνεύματος. Γνώριζε τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἦταν βαθύς γνώστης τόσο τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, ὅσο καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας.

Χαρακτηριστικὴ ἦταν ἡ διάλεξις ποὺ ἔδωσε στὶς 31-8-1936 στὸ Κέιμπριτζ τῆς Μασαχουσέτης (H.P.A.), στὴν ὁποία ἀναφέρθηκε ἐκτενέστατα στὸ ἔργο τοῦ μαθηματικοῦ Ζηνοδώρου (2ος π.Χ. αἰῶνας) ἀνακλύοντας συγχρόνως τὴν πραγματεία τοῦ τελευταίου («Περὶ ἰσοπεριμετρικῶν σχημάτων»).

Θαυμάσια εἶναι καὶ ἡ ἀνακοίνωσή του, τοῦ ἔτους 1937, κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῶν 100 χρόνων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας μὲ τίτλον «Περὶ τῶν καμπυλῶν τοῦ στυλοβάτου τοῦ Παρθενῶνος καὶ περὶ τῆς ἀποστάσεως τῶν κίωνων αὐτοῦ». Μὲ τὴν ἀνακοίνωσή του αὐτὴ ἀντέκρουσε τὴ θεωρία τῶν ἀρχαιολόγων Penrose καὶ Stevens ποὺ ἰσχυρίζονταν ὅτι οἱ καμπύλες τοῦ Παρθενῶνος εἶναι παραβολές. Ὁ Καραθεοδωρῆ ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ καμπύλες αὐτὲς εἶναι κύκλοι μεγάλης διαμέτρου.

Στὸ 5ο κεφάλαιο ποὺ τιτλοφορεῖται «Καραθεοδωρῆ καὶ Einstein» ὁ συγγραφέας τοῦ βιβλίου θέτει τέλος στὶς φήμες ποὺ κυκλοφοροῦν σχετικὰ μὲ τοὺς δύο αὐτοὺς κορυφαίους ἐπιστήμονες, ὅτι δηλαδή ὁ Einstein ἰδιοποιήθηκε τὴ θεωρία τῆς σχετικότητας, τόσο τὴ γενικὴ, ὅσο καὶ τὴν εἰδική, ἀπὸ τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεο-

δωρή. Ἐνδιαφέρουσα στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ δήλωση τῆς θυγατέρας του κυρίας Δέσποινας Ροδοπούλου - Καραθεοδωρῆ:

«Ὁ πατέρας μου εἶχε μιὰ ἐπιστημονικὴ φιλία μὲ τὸν Einstein πού διήρκεσε μέχρι τὸν θάνατό του. Ἄν συνέβαινε κάτι τέτοιο, δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος διατηρήσεως τῆς φιλίας αὐτῆς».

Ὁ Σπανδάγος ὅμως κρατᾷ τὴν ἀπαραίτητη ἐπιστημονικὴ καὶ δεοντολογικὴ ἰσορροπία γράφοντας ὅτι πολλές φορές ὁ Einstein ζήτησε τὴ μαθηματικὴ συνδρομὴ τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ καὶ ὅτι ὁ τελευταῖος δὲν τοῦ τὴν ἀρνήθηκε. Παραθέτει δὲ ἓνα μικρὸ, ἀλλὰ οὐσιαστικὸ μέρος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλληλογραφίας μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἀνδρῶν. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ τελευταία παράγραφος τῆς μὲ ἡμερομηνία 14-8-1916 ἐπιστολῆς τοῦ A. Einstein πρὸς τὸν Καραθεοδωρῆ:

«... Ἄν ὅμως μοῦ λύσετε καὶ τὸ πρόβλημα τῶν κλειστῶν γραμμῶν τοῦ χρόνου, θὰ σταθῶ μπροστά σας μὲ σταυρωμένα χέρια...».

Τὸ 6ο κεφάλαιο περιέχει διάφορες ἐπιστολὲς καὶ ἔγγραφα πού σχετίζονται μὲ τὰ γεγονότα πού σημάδεψαν τὴν ζωὴ τοῦ Καραθεοδωρῆ. Περιέχονται ἐπιστολὲς του πρὸς τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, πρὸς τοὺς ἀείμνηστους Ἀκαδημαῖοιους Γεώργιο Ἰωακείμογλου, Ἰωάννη Καλιτσουνάκη, Κωνσταντῖνο Μαλτέζο, πρὸς τὴν Πηνελόπη Δέλτα, πρὸς τὸν ὕπατο ἀρμοστή τῆς Σμύρνης, πρὸς τὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ Ν. Κρητικὸ κ.ἄ.

Περιέχονται ἐπίσης ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ ἀπὸ τὸν ἔθνομάρτυρα Χρυσόστομο Σμύρνης, ἀπὸ τὸν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, ἀπὸ τὸν Γεώργιο Παπανδρέου κ.ἄ.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει καὶ ἡ ἐπιστολὴ πού ἔστειλε ὁ Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ τὴν 27-10-1936 στὸν ἀείμνηστο συνάδελφο Παναγιώτη Ζερβό:

Ἄξιότιμε κ. Ζερβέ,

Ὡς βλέπετε, εὐρίσκομαι πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μοῦ ἔκανε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶναι αἱ ἀληθῶς ἀλματικά πρόοδοι τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, ἀφ' ὅτου πρὸ ὀκταετίας εἶχον ἐπισκεφθῆ τὸν τόπον. Ὅχι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἀπαντῶμεν ὡς διδασκάλους εἰς τὰ Πανεπιστήμια εἶναι καταπληκτικῶς μεγάλος, ἀλλὰ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν κατέχουν ἐντελῶς ἐξαιρετικὰς θέσεις...

Εἶμαι ἐξαιρετικὰ εὐτυχῆς διότι ἐνταῦθα μοι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἔλθω εἰς ἐπαφήν μὲ πολλοὺς καὶ λίαν ἀξιολόγους συναδέλφους μαθηματικούς. Τὰ δέοντα εἰς τὴν οἰκογένειά σας.

Μὲ πολλὴν τιμὴν
Κ. Καραθεοδωρῆ

Τὸ τελευταῖο κεφάλαιο, τὸ 7ο, ἀναφέρεται σὲ τιμητικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ἔγιναν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου μαθηματικοῦ.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ μαθηματικὴ κοινότητα δὲν λησμόνησε ποτὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καραθεοδωρῆ. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατό του, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὰ χρόνια μετὰ, ἔγιναν καὶ γίνονται ἀνὰ τὸν κόσμο διάφορες ἐκδηλώσεις ἀφιερωμένες στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του.

Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἀνακοινώσω ὅτι τὴν προσεχῆ Τρίτη 21 Νοεμβρίου, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 50 χρόνων ἀπὸ τὸν θάνατό του θὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ χῶρο αὐτὸ ἔκτακτη συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀφιερωμένη στὸ ἔργο τοῦ ἀείμνηστου συναδέλφου Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ, μὲ ὀμιλητὴ τὸν ὀμιλοῦντα.

Πρωτότυπος εἶναι ὁ ἐπίλογος τοῦ βιβλίου ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν ὁδηγὸ σπουδῶν τοῦ Πολυτεχνείου τοῦ Μονάχου τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1957-1958:

«...Ἀπὸ τοὺς σπουδαστὲς τοῦ τμήματος τῶν ἐφηρμοσμένων Μαθηματικῶν στὸ Πολυτεχνεῖο τοῦ Μονάχου ἀναμένεται ὅτι θὰ ἐμφοροῦνται ἀπὸ βαθὺ ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἐφαρμογὲς τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης κατὰ τὸ πρότυπο τῶν μεγάλων μαθηματικῶν (κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ) Gauss, Poincaré, Klein, Καραθεοδωρῆ...».

Πρὶν ἀπὸ 50 περίπου χρόνια, κυρίως καὶ κύριοι, καὶ συγκεκριμένα στὶς 23 Φεβρουαρίου τοῦ 1950, ἔγινε στὴν αἴθουσα αὐτὴ ἡ ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ ἀείμνηστου συναδέλφου μας. Στὴ σελίδα 98 τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Σπανάδης παραθέτει τὰ πρακτικὰ τῆς δημόσιας αὐτῆς συνεδρίας τῆς Ἀκαδημίας ποὺ ἔγινε ἐπὶ προεδρίας Ἀναστασίου Ὁρλάνδου. Ὁμίλησαν οἱ ἀείμνηστοι συναδέλφοι Κ. Μαλτέζος, Π. Ζερβός, Ἰ. Καλιτσονάκης καὶ Γ. Ἰωακείμογλου. Ὁ τελευταῖος ἔκλεισε τὴν ὀμιλία του μὲ τοὺς ἐξῆς στίχους:

«Ὅ,τι παρῆλθε, πέρασε καὶ δὲν ξαναγυρίζει.

Μ' ἂν εἶχε λάμψη δυνατὴ καὶ πάλι θὰ φωτίζει».

Τελειώνοντας τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω ὅτι ὁ Εὐάγγελος Σπανδάγος κατόρθωσε νὰ παρουσιάσει τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἰσχυρισμοὶ καὶ οἱ ἀναφορὲς τοῦ συγγραφέα συνοδεύονται ἀπὸ τὴν παράθεση ἀντίστοιχων ἐπιστολῶν, ἐγγράφων καὶ παραπομπῶν. Ἡ γραφὴ τοῦ κ. Σπανδάγου εἶναι στρωτὴ, ἡ δὲ δομὴ τοῦ βιβλίου εἶναι ἐκείνη ποὺ δὲν ἐπιτρέπει πλατειασμούς, παλινδρομήσεις καὶ ἐπανα-

λήψεις. Τὸ βιβλίο παρουσιάζει μεγάλο ἱστορικό καθὼς καὶ ἐπιστημονικό ἐνδιαφέρον.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Σπανδάγου, τὸ ὁποῖο μόλις παρουσίασα, ἔχει τίτλο «*Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ*» καὶ εἶναι ἀφιερωμένο στὴ μνήμη τοῦ γιοῦ τοῦ Κωνσταντίνου Καραθεοδωρῆ, Στέφανου Καραθεοδωρῆ (1909-1970), φιλολόγου καὶ διδάκτορος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου.